

ZAMONAVIY TADQIQOTLARIDA "SUKUT".

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti, oqituvchi

Axmedova Nodira Rustamovna

nodirabegimahmedova784@gmail.com.

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ijtimoiy, madaniy va falsafiy tadqiqotlarda “sukut” fenomenining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Sukut nafaqat so'zsiz qolish holati sifatida, balki ijtimoiy signal, norozilik shakli, psixologik himoya vositasi yoki madaniy qadriyat sifatida qaraladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sukut turli kontekstlarda turlicha ma'no kasb etadi va insonlararo munosabatlarda chuqur ma'noga ega bo'lishi mumkin. Maqolada turli nazariy yondashuvlar asosida sukutning turlari, uning kommunikativ funksiyalari hamda zamonaviy jamiyatdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar:sukut, zamonaviy tadqiqotlar, kommunikatsiya, psixologiya, ijtimoiy signal, madaniyat, falsafa, sukutning turlari, ijtimoiy muloqot, norozilik ifodasi.

Kirish:

Bugungi globalashuv va axborot oqimi kuchaygan davrda insonlar o'rtasidagi muloqot shakllari, mazmuni va vositalari doimiy o'zgarib bormoqda. Biroq bu shovqinli kommunikatsiya muhitida hamon sukut o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Sukut ko'pincha e'tibordan chetda qoladigan, lekin o'zida chuqur ma'no va ijtimoiy ahamiyatni mujassam etgan hodisadir. U so'zsiz ifoda, ichki kechinma, ijtimoiy norozilik, madaniy qadriyat yoki hatto qarshi fikr shaklida namoyon bo'lishi mumkin. Zamonaviy tadqiqotlarda sukut fenomeni psixologiya, sotsiologiya, tilshunoslik va falsafa doirasida turli nuqtai nazardan tahlil qilinmoqda. Ushbu ishda sukutning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, turli ilmiy yondashuvlardagi talqini va kommunikativ funksiyalari o'rganiladi.

Asosiy qism

Sukut insoniy muloqotning ajralmas qismi bo'lib, uning mazmuni va talqini madaniy, ijtimoiy va psixologik omillarga bog'liq holda turlicha namoyon bo'ladi. Har bir jamiyatda sukutga bo'lgan munosabat, uni qabul qilish darajasi va anglash mezonlari farqlanadi. Shu sababli, zamonaviy tadqiqotlar doirasida sukut fenomeni ko'plab fanlar kesishmasida o'rganilmoqda.

Sukutning kommunikativ funksiyasi. Sukut ko'pincha so'zsiz aloqa vositasi sifatida qaraladi. Inson sukut orqali qarshisidagiga fikr bildirishi, noroziligini ifodalashi yoki tushunmovchilikdan qochishi mumkin. Psixologik yondashuvlarga ko'ra, odamlar stress yoki ichki ziddiyat holatida sukutni himoya mexanizmi sifatida tanlaydi. Sotsiologik jihatdan esa sukut ijtimoiy normani saqlash yoki buzishga nisbatan reaksiya sifatida talqin qilinadi.

Madaniy kontekstda sukut. Turli madaniyatlarda sukut turlicha baholanadi. Sharq xalqlari orasida sukut ko'proq hurmat, mulohazalilik va donolik belgisi sifatida qaralsa, G'arb madaniyatida bu holat ba'zan noqulaylik yoki aloqa uzilishi sifatida qabul qilinadi. Antropologik tadqiqotlar bu tafovutlarni chuqur o'rganib, sukutning madaniyatlararo muloqotdagi rolini ochib beradi.

Falsafiy yondashuvlarda sukut. Falsafa sohasida sukut ko'pincha so'zning cheklanganligi, haqiqatning so'z bilan ifodalanmasligi g'oyalari bilan bog'liq holda talqin qilinadi. Masalan, Lyudvig Vitgenshteyn o'zining mashhur "Tilinga keltirib bo'lmaydigan narsalar haqida sukut saqlash kerak" degan fikrida sukutni falsafiy pozitsiya sifatida ko'rsatadi.

Sukut va zamonaviy media. Bugungi axborot xurujiga to'la mediamakon hamda ijtimoiy tarmoqlarda sukut turli shakllarda kuzatiladi. Ayrim hollarda bu ongli norozilik (masalan, digital protestlar yoki onlayn "sukut aksiyalari"), ba'zan esa axborotdan charchash natijasida yuzaga kelgan passivlikdir.

Sukutning mohiyati va tabiati. Sukut ko'p hollarda so'zsiz qolish, jim bo'lish holati sifatida talqin qilinsa-da, zamonaviy ilmiy yondashuvlar buni murakkab ijtimoiy va psixologik hodisa sifatida izohlaydi. U insonning ichki kechinmalarini,

hissiy holatini yoki tashqi sharoitlarga nisbatan munosabatini ifodalaydi. Shu sababli, sukut ko‘pincha ongli yoki ongsiz tarzda amalga oshiriladigan kommunikatsiya shaklidir.

Psixologik yondashuvlarda sukut. Psixologiyada sukut — bu shaxsning o‘ziga xos himoya mexanizmi, ichki muvozanatni saqlash vositasi sifatida qaraladi. Masalan, muhim qarorlar oldidan odamlar sukutga cho‘madi, bu esa mulohaza yuritish, emotsional tayyorgarlik bosqichi sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, depressiya yoki xavotirli holatlarda ham sukut psixologik simptom sifatida namoyon bo‘lishi mumkin.

Sotsiologik yondashuv: sukut va jamiyat. Jamiyatda sukut ijtimoiy signal sifatida ishlatiladi. Masalan, kollektiv norozilikni ifodalashda, insonlar so‘z emas, sukut orqali qarshilik ko‘rsatishadi (masalan, ommaviy sukut aksiyalari). Bundan tashqari, jamiyatda hukmron qadriyatlar, ijtimoiy tengsizlik yoki senzura tufayli odamlar ayrim mavzularda sukut saqlashga majbur bo‘lishadi. Bu hol sukutni passiv emas, balki faol qaror sifatida ko‘rishga asos bo‘ladi.

Madaniyatlar kontekstida sukut. Turli xalqlarda sukutga nisbatan munosabat farq qiladi. Sharq xalqlari, jumladan, yapon, xitoy yoki musulmon jamiyatlarida sukut — hurmat, mulohazalilik va tarbiyaning belgisi sifatida qabul qilinadi. G‘arb jamiyatlarida esa muloqotning uzilishi yoki noqulaylik belgisi sifatida baholanishi mumkin. Antropologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, har bir madaniyatda sukutga xos ma’nolar mavjud bo‘lib, bu farqlar madaniyatlararo muloqotda muhim rol o‘ynaydi.

Falsafiy qarashlarda sukut. Falsafada sukut ko‘pincha bilish, haqiqat va ong bilan bog‘liq. Masalan, Lyudvig Vitgenshteyn o‘zining “Traktat” asarida “Qayerda so‘z tugasa, sukut boshlanadi” degan g‘oyani ilgari surgan. Bu sukutni bilimning chegarasi, tilning ojizligi bilan bog‘laydi. Sharq falsafasida esa sukut ruhiy poklanish va yuksalish vositasi sifatida qaraladi.

Zamonaviy texnologiyalar va sukut. Bugungi raqamli davrda sukut yangi shakllarda namoyon bo‘lmoqda. Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda muayyan mavzuga

javob bermaslik, izoh qoldirmaslik yoki ongli ravishda “onlayn sukut” saqlash kommunikatsiya uslubining bir ko‘rinishidir. Bu holat raqamli madaniyatda ham sukut muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Xulosa

Sukut — insoniy muloqotning bevosita va chuqur mazmun kasb etuvchi shaklidir. Tadqiqotlar ko‘rsatmoqda-ki, sukut nafaqat so‘zning yo‘qligi, balki muayyan ma’no, hissiyot va ijtimoiy pozitsiyani ifodalovchi faol vositadir. Psixologik yondashuvda bu — ichki holatni aks ettiruvchi jarayon bo‘lsa, sotsiologik nuqtai nazardan u jamiyatdagi norozilik, ijtimoiy tengsizlik yoki senzura shakli bo‘lishi mumkin. Madaniyatlararo farqlar esa sukutning talqiniga sezilarli ta’sir qiladi.

Zamonaviy texnologik taraqqiyot sharoitida ham sukut o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan, balki yangi shakllarda — raqamli kommunikatsiya kontekstida o‘z ifodasini topmoqda. Shunday ekan, sukut fenomenini chuqurroq o‘rganish, uni to‘g‘ri talqin qilish bugungi jamiyatda samarali muloqot va o‘zaro tushunishni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.
2. Jaworski, A. (1993). *The Power of Silence: Social and Pragmatic Perspectives*. SAGE Publications.
3. Scollon, R., & Scollon, S. W. (2001). *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. Wiley.
4. Tannen, D. (1984). *Conversational Style: Analyzing Talk among Friends*. Oxford University Press.